

Vänersborgs kommun

Välfärdsbokslut 2003

Innehåll

INLEDNING	3
VÄNERSBORG.....	3
VÄNERSBORG HISTORIA	4
VÄLFÄRDSBOKSLUT	5
NYCKELTAL	5
NYCKELTAL FÖR VÄNERSBORG KOMMUN.....	6
LIVSCYKELPERSPEKTIV	7
HÄLSA	8
MEDELLIVSLÄNGD.....	8
TANDHÄLSA.....	8
ANMÄLDA ARBETSSKADOR.....	9
FÖRTIDSPENSIONÄRER.....	10
UTBILDNING	12
NYCKELTAL	12
BEHÖRIGA TILL GYMNASIESKOLAN.....	12
BETYG I ALLA ÄMNER	13
UTBILDNINGSNIVÅ.....	14
EKONOMI OCH LIVSSTIL	16
NYCKELTAL	16
HUSHÅLL MED EKONOMISKT BISTÅND / SOCIALBIDRAG	16
HÖG- OCH LÅGINKOMSTTAGARE	17
UNGDOMARS DROGVANOR	18
FÖRVÄRVSFREKVENNS.....	19
LÄNTAGARE I KOMMUNALA FOLKBIBLIOTEK	20
MÄNS UTTAG AV FÖRÄLDRAPENNING	20
ANDELEN RÖKANDE BLIVANDE MÖDRAR.....	20
ALKOHOLRELATERAD DÖDLIGHET.....	20
SOCIALT KAPITAL	21
VALDELTAGANDE.....	21
FÖRENINGSTÄTHET	22
ANMÄLDA BROTT	22

Inledning

Vänersborg

Vänersborg var residensstad för Älvsborgs län fram till 1998 då Göteborg övertog den rollen i den nya Västra Götalandsregionen. Vänersborg är idag regionhuvudstad i Västra Götaland. Det innebär att en betydande del av Västra Götalandsregionens administration är lokaliserad hit, liksom en del av Länsstyrelsens förvaltning.

Högskolan, HTU, har institutioner för individ och samhälle och för omvårdnad samt en avdelning för hälsa och kultur lokaliserade till Vänersborg med mer än 3 000 inskrivna studenter.

Platåbergen Halle- och Hunneberg i Vargön och Kroppefjäll i Brålanda ger stora möjligheter till friluftsliv. Vänerns vatten och inomhusbadet Vattenpalatset ger många möjligheter till aktiviteter för barn.

Det finns ett väl utvecklat föreningsliv inom de flesta områden som konst, musik och litteratur. Inom idrotten är det lagsporterna som bandy, hockey och rugby som är de mest framträdande. Under ett stort antal år har Vänersborg spelat i bandyns elitserie och i rugby är Vänersborg svenska mästare.

Strategiskt läge vid Vänerns strand var avgörande för stadens placering och födelse 1644. Vattnet betyder fortfarande mycket för Vänersborg - Sjöfarten är betydelsefull än idag.

Vänersborg har de senaste åren haft en liten befolkningstillväxt. Folkmängden i Vänersborgs kommun var 36910 vid utgången av 2002 vilket är en ökning med 115 personer från året innan.

Folkmängd	2001	2002
Män	18301	18373
Kvinnor	18494	18537
Totalt	36795	36910

Källa: SCB

Vänersborgs historia

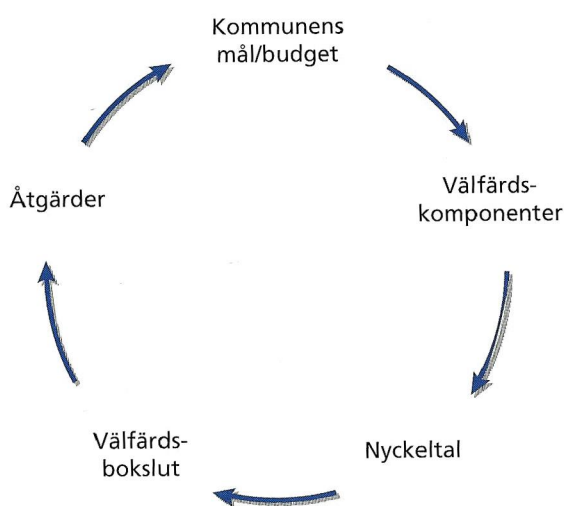
Vänersborg har sitt ursprung i den gamla marknadsplatsen Brätte som låg söder om nuvarande Vänersborg. Brätte var huvudort för Vänersjöfarten. Hit forslades det värmländska järnet. Från Brätte måste allt gods fraktas på landsväg med hästkärror "Edsmärren" förbi fallen i Vargön och Trollhättan . Liten och sliten drog hästen sitt tunga lass i en ändlös karavan med en hojtande och svärande körkarl som ofta drev 10-15 kärror.

- Gustav Vasa insåg värdet av en befäst stad på Huvudnäsön och 1640 flyttade Brätteborna till Vänersborg. 1644 fick staden stadsprivilegier.
- Efter 1834 års storbrand då nästan all bebyggelse i staden ödelades, grundlades den nya stadsbebyggelsen efter 1600-talets rutnätsplan. Planen präglades av hänsyn till brandrisken: Plantaget eller "Kulturaxeln" liksom två breda trädplanterade gator, Edsgatan och Vallgatan bildade en brandgata. Rutnätsplanen från 1600-talet bestod och gör det alltjämt idag.
- 1679 blev Vänersborg residensstad för Älvsborgs län
- 1752 invigdes Brinkebergskulle sluss, som löste problemet med nivåskillnaden mellan Vänern och Göta älv
- År 1800 blev Trollhätte kanal klar och Vänersborg fick därmed direkt sjöfartsförbindelse med Göteborg och Västerhavet
- År 1848 grundades Tändsticksfabriken (drevs fram till 1932)
- År 1860 startade Vänersborgaren A.F. Carlsson skofabrik, en av landets största (lades ner 1969)
- Fram till 1927 låg Kungliga Västgöta regemente i Vänersborg
- År 1930 inrättades ett mentalsjukhus, Källshagens sjukhus, i det nedlagda regementets lokaler i Vänersborg. Sjukvårdsstaden Vänersborg utvecklades liksom förvaltningsstaden och skolstaden

Välfärdsbokslut

Tanken med att göra ett välfärdsbokslut är att man skall kunna använda det som ett styrinstrument för att rikta uppmärksamhet på insatser som bidrar till en folkhälso- och välfärdsutveckling som är i linje med de mål och ambitioner man har. Välfärdsbokslutet skall även kunna fungera som ett uppföljningsinstrument som visar hur verksamheten utvecklats och bidragit till att uppfylla målen. Vidare skall man med hjälp av de nyckeltal som används kunna mäta förändringar och nyckeltalen skall kunna användas som beslutsunderlag för till exempel framtida resursfördelning och verksamhetsplaner.

Nedan är en principmodell för arbetet med välfärdsbokslut. Bilden är från skriften *Välfärdsbokslut – en introduktion* ur folkhälsoinstitutets rapportserie 1999:25.

Nyckeltal

I arbetet med välfärdsbokslut använder man sig av nyckeltal. Nyckeltal är tal som komprimerar information i syfte att göra den mer lättillgänglig och användbar och de kan användas som instrument vid till exempel målformulering, utvärdering och effektivisering. Nyckeltal kan ses som planeringsverktyg som ger ett underlag för politiker, tjänstemän och medborgare att värdera information och de används ofta i jämförelser över tid och i jämförelser med andra kommuner.

Vid valet av nyckeltal för Vänersborgs kommun har följande kriterier fungerat som en grund:

- Nyckeltalen skall kunna tillämpas i den kommunala styrnings- och planeringsprocessen
- De faktorer som nyckeltalen beskriver skall kunna påverkas på kommunal nivå
- Alla data skall gå att få fram med rimlig ansträngning inom kommunens utredningskapacitet
- Nyckeltalen skall kunna användas i arbete med folkhälsoplan och möjligt framtida arbete med hälsokonsekvensbeskrivningar

Nedan är en lista över de nyckeltal som använts för detta välfärdsbokslut. Statistiken har hämtats från *Kommunala basfakta* (folkhälsoinstitutets hemsida <http://www.fhi.se>), från SCB och internt från kommunen.

Nyckeltal för Vänersborgs kommun

- Kariesfrihet 3, 6, 12 och 19 åringar
- Utbildningsnivå
- Behöriga till gymnasieskolan
- Elever med betyg i alla ämnen i årskurs 9
- Ungdomars drogvanor
- Alkoholrelaterad dödlighet
- Anmälda arbetsskador
- Förtidspensionärer
- Föreningstäthet
- Anmälda brott
- Förvärvsfrekvens
- Hushåll med ekonomiskt bistånd
- Hög/låginkomsttagare
- Medellivslängd
- Antal 100-åringar
- Valdeltagande
- Mäns uttagande av föräldrapenning
- Rökande blivande mödrar
- Låntagare i kommunala bibliotek

Livscykelperspektiv

I Västra Götalandsregionens *Handlingsplan för folkhälsoarbetet* använder man sig av ett livscykelperspektiv på hälsa. För att ge en bättre överblick av nyckeltalen i relation till handlingsplanen har nyckeltalen för Vänersborg även placerats i en tabell där de kan ses ur ett livscykelperspektiv.

Välfärdskomponenter ur ett livscykelperspektiv				
Område	Målgrupp			
	Barn och ungdom	Unga vuxna	Vuxna/förvärsaktiva åldrar	Äldre
Hälsa	<ul style="list-style-type: none"> Tandhälsa / Kariesfrihet hos 3 och 6 åringar +14? Arbetssskador 16-19 	<ul style="list-style-type: none"> Tandhälsa / kariesfrihet 19 åringar Arbetssskador 20-34 	<ul style="list-style-type: none"> Förtidspensionärer Arbetssskador 35-65 	<ul style="list-style-type: none"> Antal 100-åringar Medellivslängd
Utbildning	<ul style="list-style-type: none"> Andel elever med betyg i alla ämnen i åk 8 & 9 Gymnasiebehörighet i åk 9 Andel med gymnasieutbildning. 	<ul style="list-style-type: none"> Andel avgångselever med slutbetyg från gymnasiet Utbildningsnivå 20-34 år 	<ul style="list-style-type: none"> Utbildningsnivå 35-44, 45 –64 år 	<ul style="list-style-type: none"> Utbildningsnivå 65-74 år
Ekonomi	<ul style="list-style-type: none"> Hushåll med ekonomiskt bistånd 	<ul style="list-style-type: none"> Hushåll med ekonomiskt bistånd Hög /låg inkomst 	<ul style="list-style-type: none"> Hushåll med ekonomiskt bistånd Hög / Låg inkomst 	<ul style="list-style-type: none"> Hushåll med ekonomiskt bistånd Hög / Låg inkomst
Livsstil	<ul style="list-style-type: none"> Drogvanor Förvärsfrekvens 20-24 Låntagare i kommunala bibliotek Uttag av pappaledighet Rökande blivande mödrar 	<ul style="list-style-type: none"> Alkoholrelaterad dödlighet Förvärsfrekvens –34 år Uttag av pappaledighet Låntagare i kommunala bibliotek 	<ul style="list-style-type: none"> Alkoholrelaterad dödlighet Förvärsfrekvens 25-44, 45-65 Uttag av pappaledighet Låntagare i kommunala bibliotek 	<ul style="list-style-type: none"> Alkoholrelaterad dödlighet Låntagare i kommunala bibliotek
Socialt kapital	<ul style="list-style-type: none"> Föreningstäthet Anmälda brott per 1000 inv. 	<ul style="list-style-type: none"> Föreningstäthet Anmälda brott / 1000 inv. Valdeltagande 	<ul style="list-style-type: none"> Föreningstäthet Anmälda brott / 1000 inv. Valdeltagande 	<ul style="list-style-type: none"> Föreningstäthet Anmälda brott / 1000 inv. Valdeltagande

Hälsa

Det första nyckeltalsområdet i livscykelmodellen för välfärdskomponenter är området hälsa. Nyckeltal som används för att beskriva detta område är medellivslängd, tandhälsa, anmälda arbetsskador, förtidspensionärer och antal 100-åringar.

Medellivslängd

Medellivslängden i Vänersborg är något högre än riksgenomsnittet och vid utgången av 2002 bodde fem personer som var 100 år eller äldre i kommunen.

Medellivslängd	Kommunen	Riket
Kvinnor	81,6	81,4
Män	76,7	76,2

Källa: Kommunala basfakta 2002

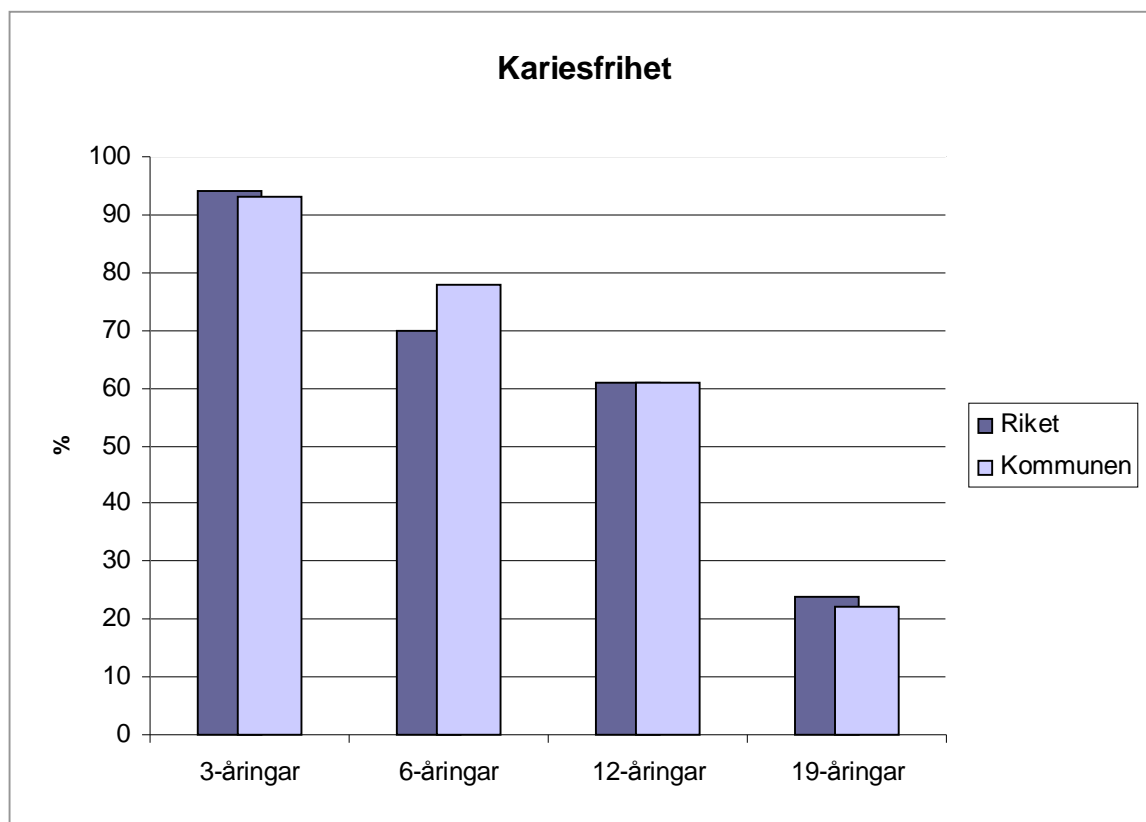
Tandhälsa

Tandhälsan hos barn och ungdomar kan användas som ett mått för att undersöka resultat av hälsofrämjande och förebyggande insatser som gjorts under uppväxtåren och då är i synnerhet tandhälsan hos 19-åringar intressant (Den fria barn- och ungdomstandvården omfattar barn och ungdomar till och med 19 års ålder). Försämrade tandhälsa är även ofta en indikator på en generell negativ hälsoutveckling hos barn och ungdomar.

Av de barn som undersöktes 2002 var kariesfriheten nära riksgenomsnittet förutom för 6-åringar som hade en bättre tandhälsa än riksgenomsnittet.

Kariesfrihet 2002 (%)	Kommunen	Riket
3-åringar	93	94
6-åringar	78	70
12-åringar	61	61
19-åringar	22	24

Källa: Folktandvården

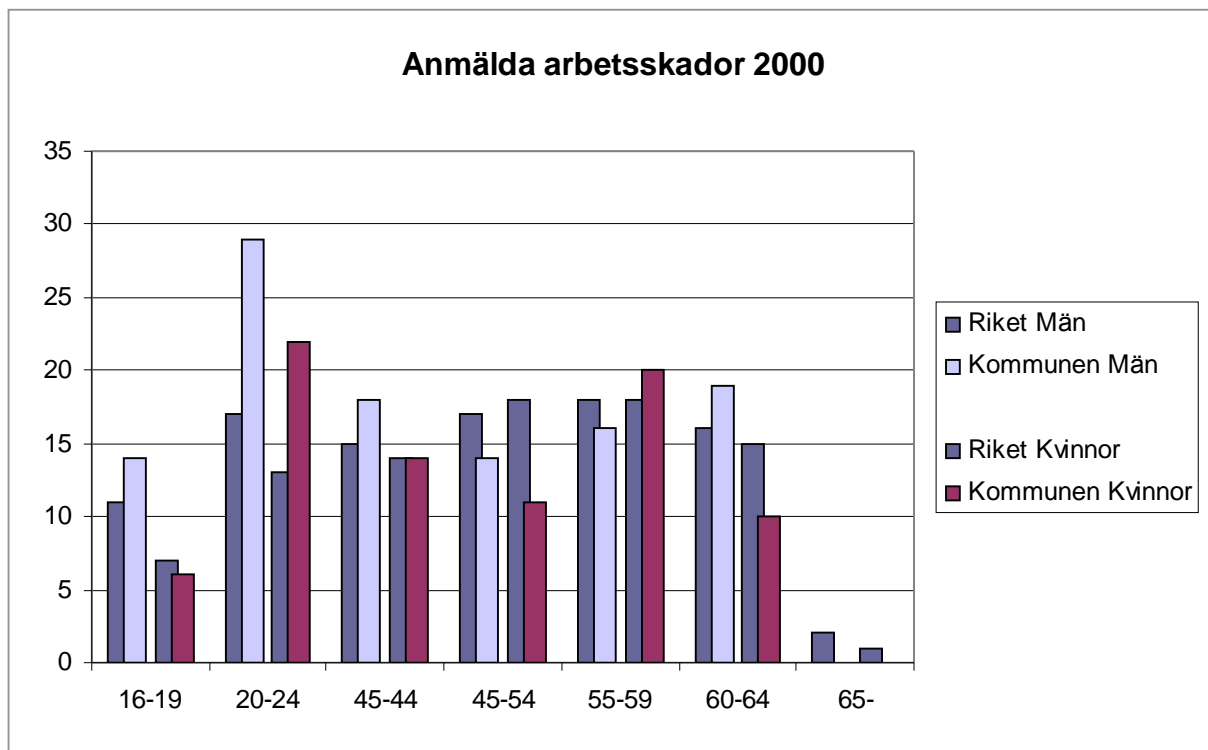

Anmälda arbetsskador

Antalet anmälda arbetsskador hos invånarna i Vänersborg ligger något högre än riksgenomsnittet, detta gäller i synnerhet unga män och kvinnor.

Anmälda arbetsskador år 2000 per 1000 i gruppen	Kommunen		Riket	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
16-19	14	6	11	7
20-24	29	22	17	13
45-44	18	14	15	14
45-54	14	11	17	18
55-59	16	20	18	18
60-64	19	10	16	15
65-	0	0	2	1
Totalt	110	83	96	86

Källa: Kommunala basfakta 2002

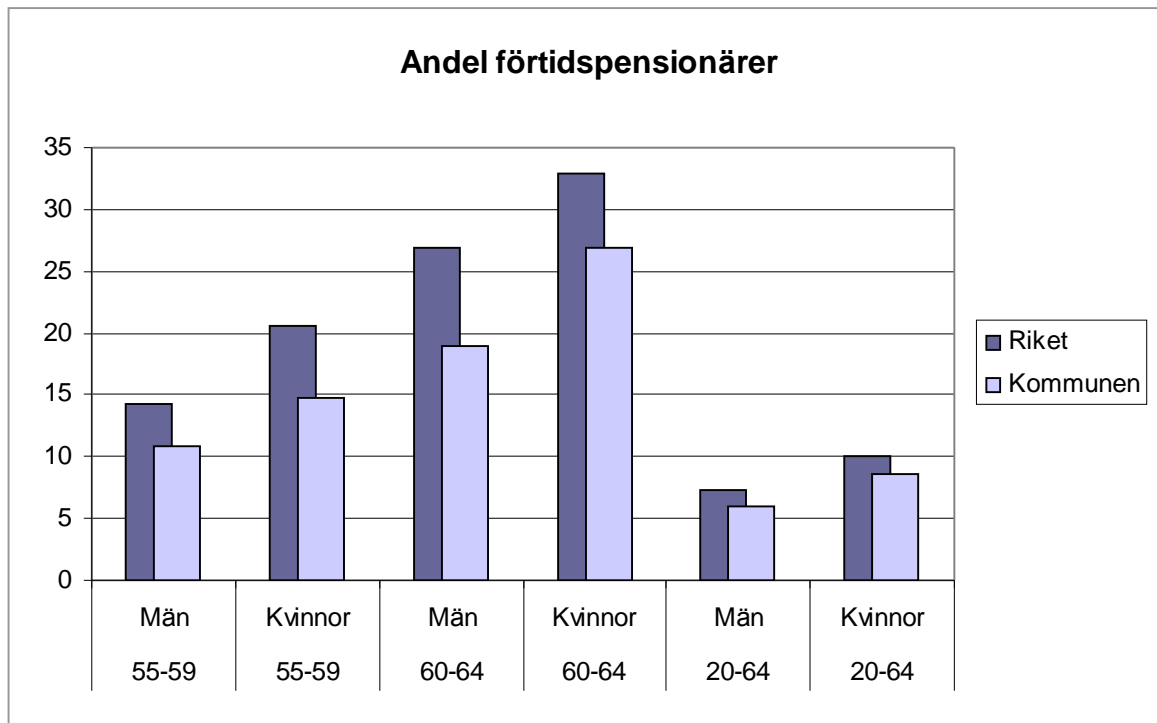

Förtidspensionärer

Även om andelen anmälda arbetsskador är högre i Vänersborg än i riket i genomsnitt så är andelen förtidspensionärer lägre än riksnivån.

Förtidspensionärer		Kommunen	Riket
55-59 år	Män	11	14
	Kvinnor	15	21
60-64 år	Män	19	27
	Kvinnor	27	33
20-64 år	Män	6	7
	Kvinnor	9	10

Källa: Kommunala basfakta 2002

Utbildning

Utbildning är i välfärdssammanhang en grundläggande faktor. Utbildning är en skyddsfaktor för en bra hälsa och en positiv hälsoutveckling och dessutom kan man ofta se en korrelation mellan utbildningsnivå och andra skyddsfaktorer för en bra hälsa som socialt nätverk och en aktiv fritid. Utbildning är även viktig för den personliga utvecklingen och för att man skall kunna hävda sig i arbetslivet och i samhället över lag. Då ett krav för högskolestudier är ett slutbetyg från gymnasium är det viktigt att följa upp skolframgången redan i yngre åldrar.

Nyckeltal

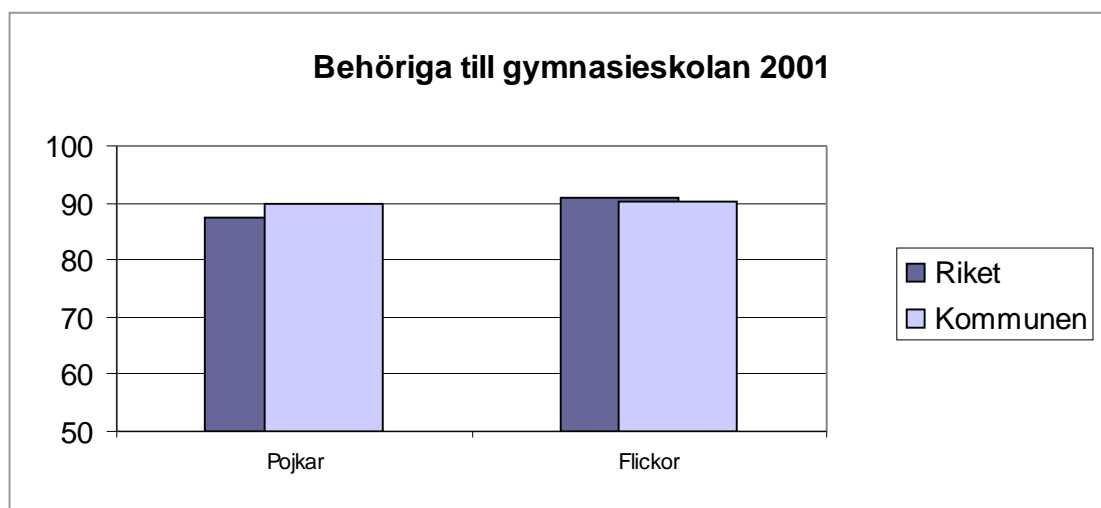
Nyckeltal som använts i välfärdsbokslutet är andelen behöriga till gymnasieskolan, andel med betyg i samtliga ämnen i årskurs nio samt utbildningsnivå hos befolkningen indelat i åldersgrupper och kön.

Behöriga till gymnasieskolan

Vänersborg ligger nära riksgenomsnittet då man ser på andelen behöriga till ett nationellt gymnasieprogram.

Behöriga till gymnasieskolan 2001 (%)	Kommunen	Riket
Pojkar	90	87
Flickor	90	91
Totalt	90	89

Källa: Kommunala basfakta 2002

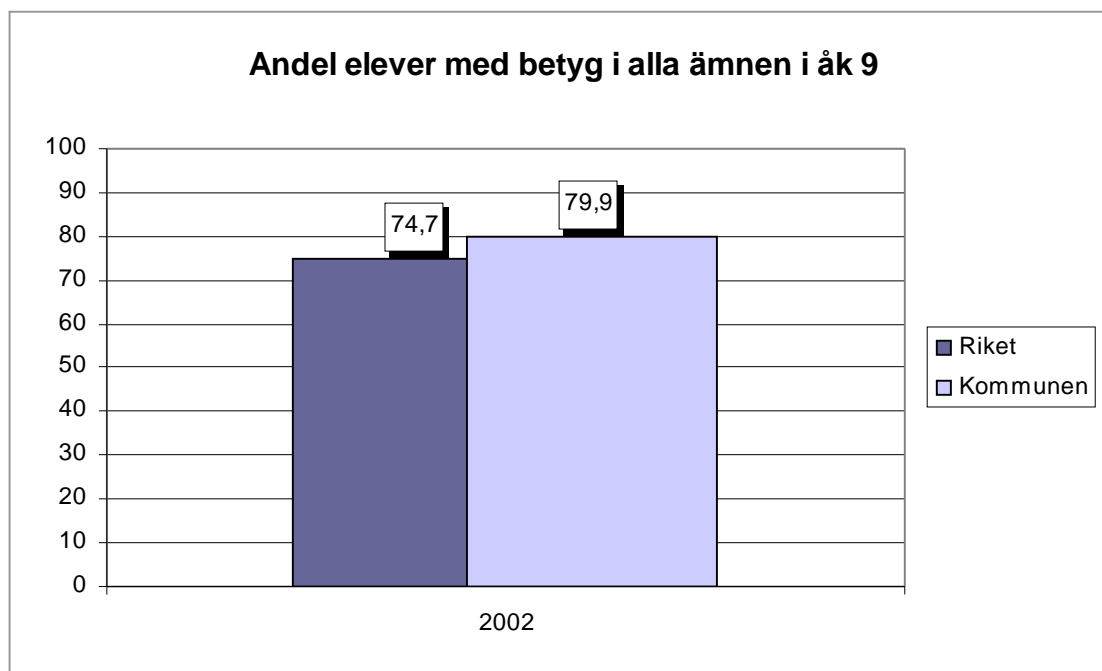

Betyg i alla ämnen

Andelen elever med betyg i alla ämnen i årskurs 9 är dock något högre i Vänersborg än i riket i medeltal

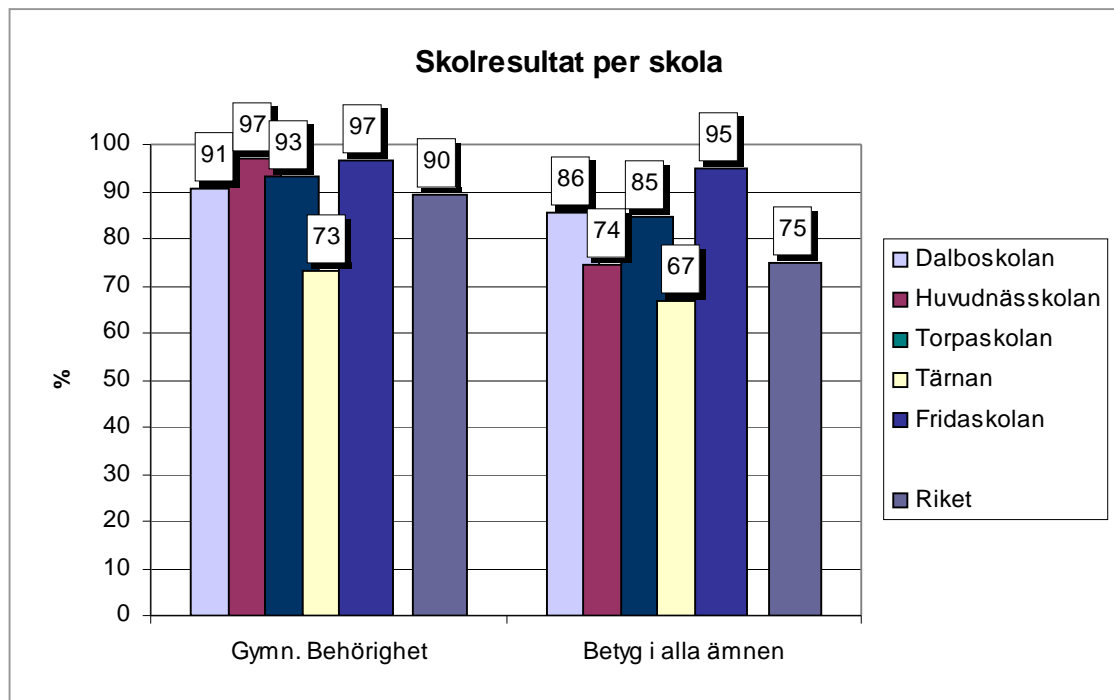
Andel elever med betyg i alla ämnen åk 9 (%)	Kommunen	Riket
Alla elever 2002	79,9	74,7

Källa: Skolverket

Det finns en stor skillnad i skolframgång mellan de olika skolorna i kommunen. Man måste dock beakta att det kan finnas många orsaker till dessa skillnader.

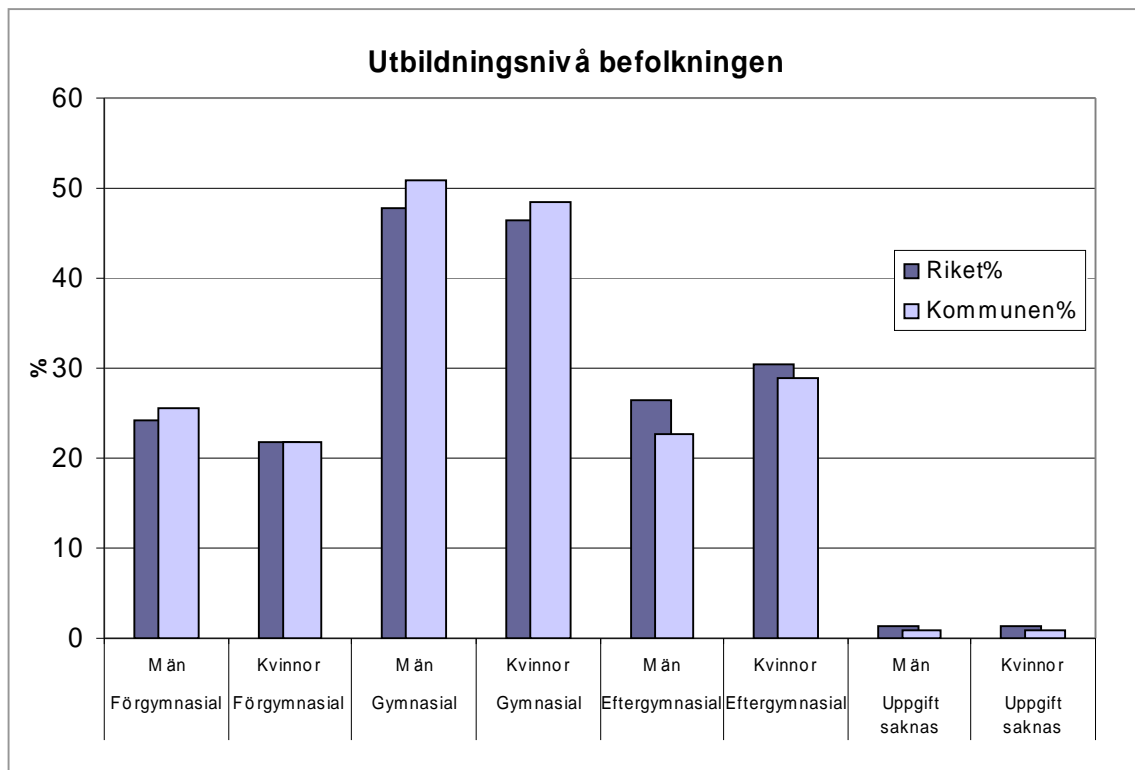
Resultat per skola 2002	Behörighet till gymnasieskolan	Betyg i alla ämnen i åk 9
Dalboskolan	91	86
Huvudnässkolan	97	74
Torpaskolan	93	85
Tärnan	73	67
Fridaskolan	97	95
Riket	90	75

Utbildningsnivå

Om man ser på utbildningsnivån hos kommunens befolkning kan man se att andelen invånare med eftergymnasial utbildning är något lägre än riksmedeltalet. Speciellt de yngre invånarna har en lägre utbildningsnivå än riksmedeltalet.

Utbildningsnivå		Kommunen%	Riket%
Förgymnasial	Män	26	24
	Kvinnor	22	22
Gymnasial	Män	51	48
	Kvinnor	49	46
Eftergymnasial	Män	23	26
	Kvinnor	29	30
Uppgift saknas	Män	1	1
	Kvinnor	1	1

Ekonomi och livsstil

Det finns tydliga samband mellan ekonomiska problem och ökad sjuklighet och dödlighet. Bidragande orsaker till hälsoproblem kan vara såväl absolut som relativ fattigdom. En grundläggande faktor för den ekonomiska tryggheten är arbetet. Förutom att vårt arbete ger en möjlighet till att klara vår ekonomi så är arbetet viktigt för vår identitet. En viktig faktor för en god hälsa är alltså att vi har en meningsfull sysselsättning, arbetet ger oss en möjlighet att nå de individuella livsmålen.

Användningen av droger är ett växande samhällsproblem och användningen sjunker allt lägre ner i åldrarna. Rökning under graviditeten är en allvarlig riskfaktor för fostret samt även för modern. Vänersborgs kommun har sedan hösten 2002 haft en projektanställd person ansvarig för kommunens drogförebyggande arbete.

Nyckeltal

Nyckeltal som använts för att beskriva området ekonomi är hushåll med ekonomiskt bistånd / socialbidrag samt hög- och låginkomsttagare. Nyckeltal som använts för att beskriva området livsstil är ungdomars drogvanor, förvärvsfrekvens, låntagare i kommunala folkbibliotek, uttag av pappaledighet, rökande blivande mödrar och alkoholrelaterad dödlighet.

Hushåll med ekonomiskt bistånd / socialbidrag

Fördelningen av hushåll med ekonomiskt bistånd i kommunen är mycket lik fördelningen i riket. Det vanligaste hushållet med ekonomiskt bidrag är en ensamstående man utan barn. Sett till hur många hushåll det finns i varje grupp är det vanligaste bidragshushållet ensamstående kvinnor med barn. På riksnivå fick vart tredje hushåll av denna typ ekonomiskt bidrag år 2000.

Hushåll med ekonomiskt bistånd 2000 (%)	Kommunen	Riket
Samboende med barn	6	6
Samboende utan barn	14	14
Ensamstående män utan barn	37	36
Ensamstående män med barn	1	2
Ensamstående kvinnor utan barn	25	25
Ensamstående kvinnor med barn	17	17

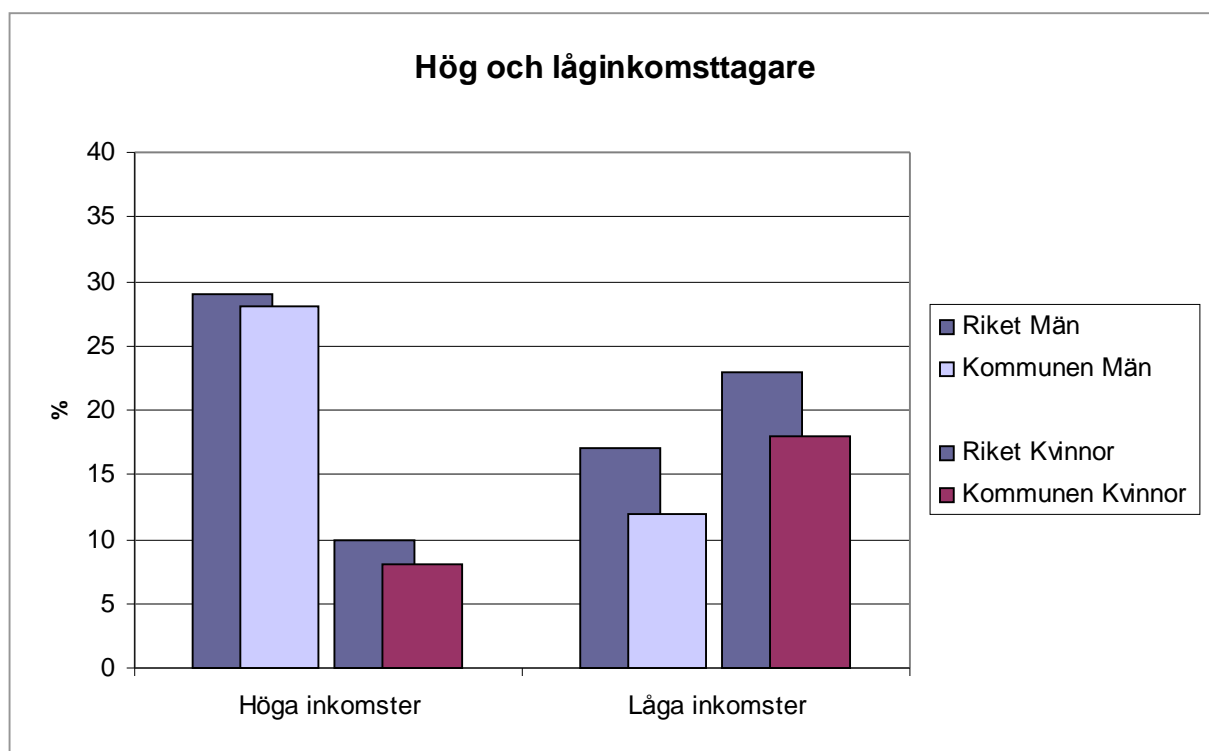
Källa: Kommunala basfakta 2002

Hög- och låginkomsttagare

Vänersborg har en något jämnare inkomstfördelning än riket i medeltal, man ser dock en tydlig skillnad mellan män och kvinnor såväl i kommunen som i riket. (Gränserna för hög- respektive låginkomsttagare är definierade som den sammanräknade inkomst över respektive under 20 % av alla inkomsttagare i riket ligger. År 2000 var gränserna 267 969 respektive 103 053 kronor.)

Hög och låginkomsttagare 2000 (%)	Män	Kvinnor
Höga inkomster	28	8
Låga inkomster	12	18

Källa: Kommunala basfakta 2002.

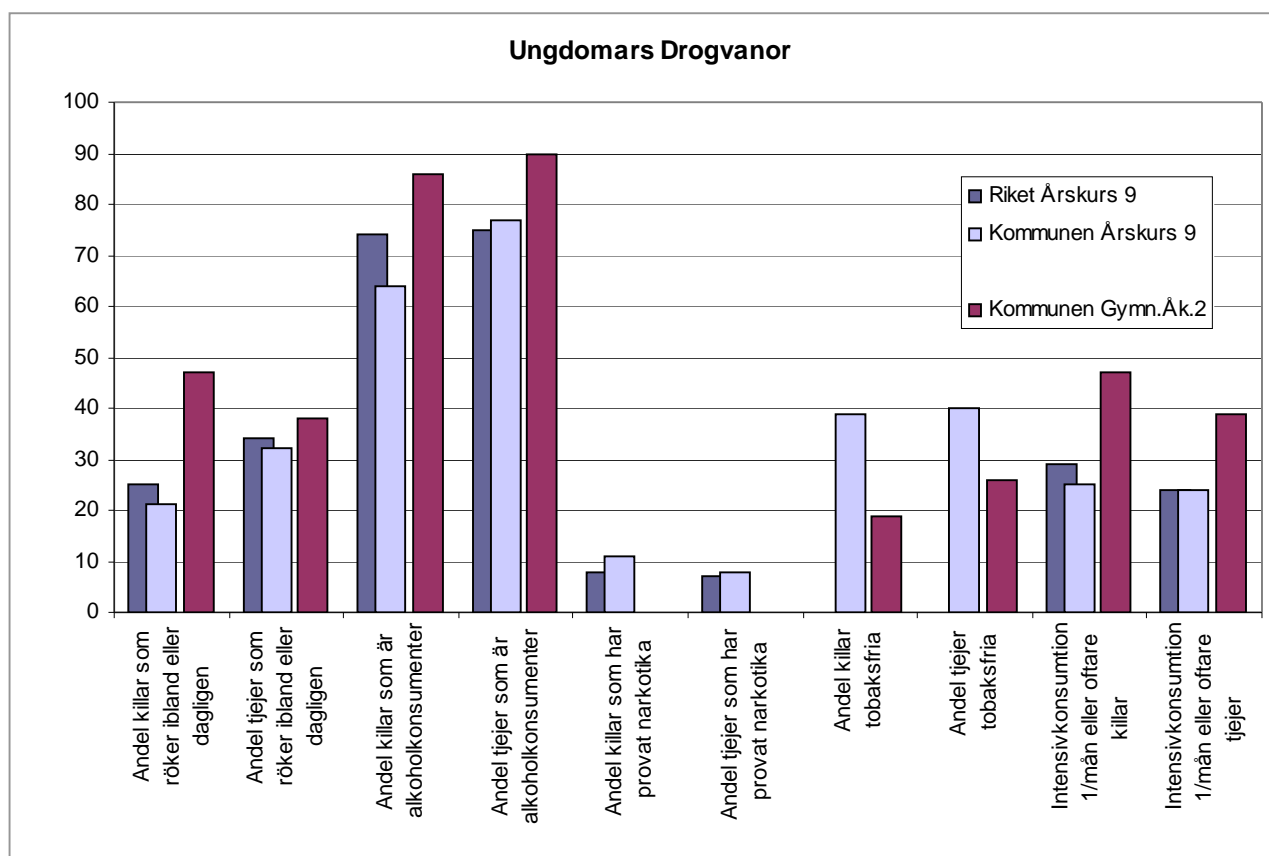
Ungdomars drogvanor

Som en del av det drogförebyggande arbetet gjordes en drogvanundersökning bland elever i årskurs 9 och elever i gymnasiets årskurs 2. För att beskriva ungdomars drogvanor har använts en del av resultatet från drogvanundersökningen.

Ungdomars drogvanor Drogvanundersökning 2002	Kommunen		Riket
	Årskurs 9	Gymn. Åk 2	Årskurs 9
Andel killar som röker ibland eller dagligen	21	47	25
Andel tjejer som röker ibland eller dagligen	32	38	34
Andel killar som är alkoholkonsumenter	64	86	74
Andel tjejer som är alkoholkonsumenter	77	90	75
Andel killar som har provat narkotika	11		8
Andel tjejer som har provat narkotika	8		7
Andel killar tobaksfria	39	19	
Andel tjejer tobaksfria	40	26	
Intensivkonsumtion 1/mån eller oftare killar	25	47	29
Intensivkonsumtion 1/mån eller oftare tjejer	24	39	24

Källa: Drogvanundersökning, Vänersborgs kommun

I gymnasiets årskurs 2 var det 11 % av ungdomarna som sade sig ha provat narkotika.

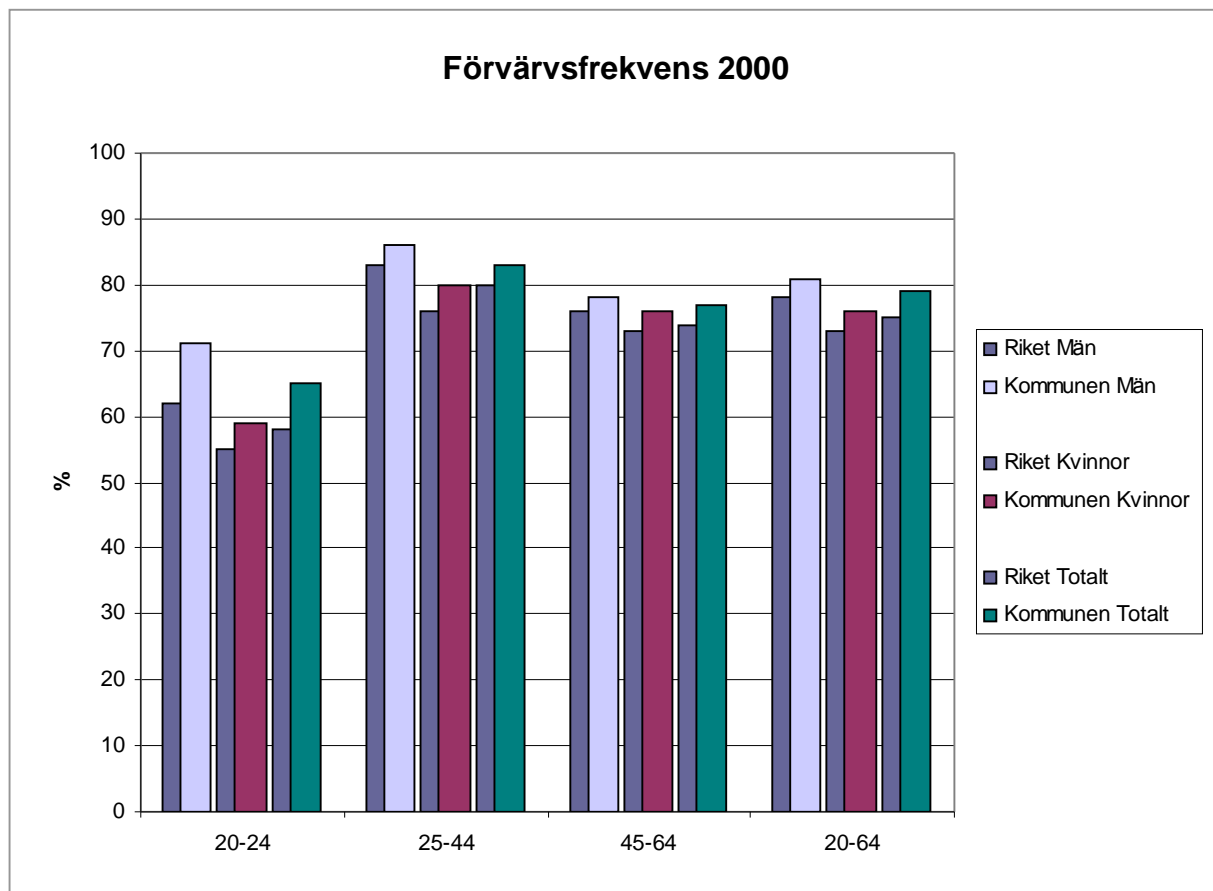

Förvärvsfrekvens

I Vänersborgs kommun är förvärvsfrekvensen något högre än i riket i medeltal.

Förvärvsfrekvens boende i kommunen 2000	Män	Kvinnor	Totalt
20-24 år	71	59	65
25-44 år	86	80	83
45-64 år	78	76	77
20-64 år	81	76	79
Alla	79	73	76

Källa: Kommunala basfakta 2002

Låntagare i kommunala folkbibliotek

Cirka en tredjedel av kommunens invånare utnyttjar möjligheten att låna från de kommunala biblioteken. I kommunen finns ett huvudbibliotek och tre filialer.

Låntagare i kommunala folkbibliotek 2000	Antal	%
Vänersborg kommun	12363	34

Källa: Kommunala basfakta 2002

Mäns uttag av föräldrapenning

I Vänersborg utnyttjar männen sin rätt till pappaledighet ungefär lika mycket som män i riket i genomsnitt gör.

Mäns andel uttagna föräldrapenningdagar	2002
Vänersborg (inkl. Mellerud)	15,8
Riket	15,5

Källa: Försäkringskassan

Andelen rökande blivande mödrar

I Vänersborg är andelen rökande blivande mödrar betydligt högre än i riket i genomsnitt.

Rökande blivande mödrar 1996-2000	
Kommunen	18,2
Riket	13,2

Källa: Kommunala basfakta 2002

Alkoholrelaterad dödlighet

Den alkoholrelaterade dödligheten bland män har i Vänersborg varit betydligt lägre än i riket i genomsnitt medan den bland kvinnor varit ungefär den samma som rikemedeltalet.

Alkoholrelaterad dödlighet 1995-1999	Kommunen	Riket
Män	24,9	42
Kvinnor	9,4	9,1

Källa: Kommunala basfakta 2002 (Antal döda per 100 000 av medelbefolkningen 15+)

Socialt kapital

Sociala nätverk och en känsla av trygghet är viktiga faktorer för en bra hälsa. Känslan av att vara delaktig och möjligheten att påverka är även de faktorer som kan påverka hälsan.

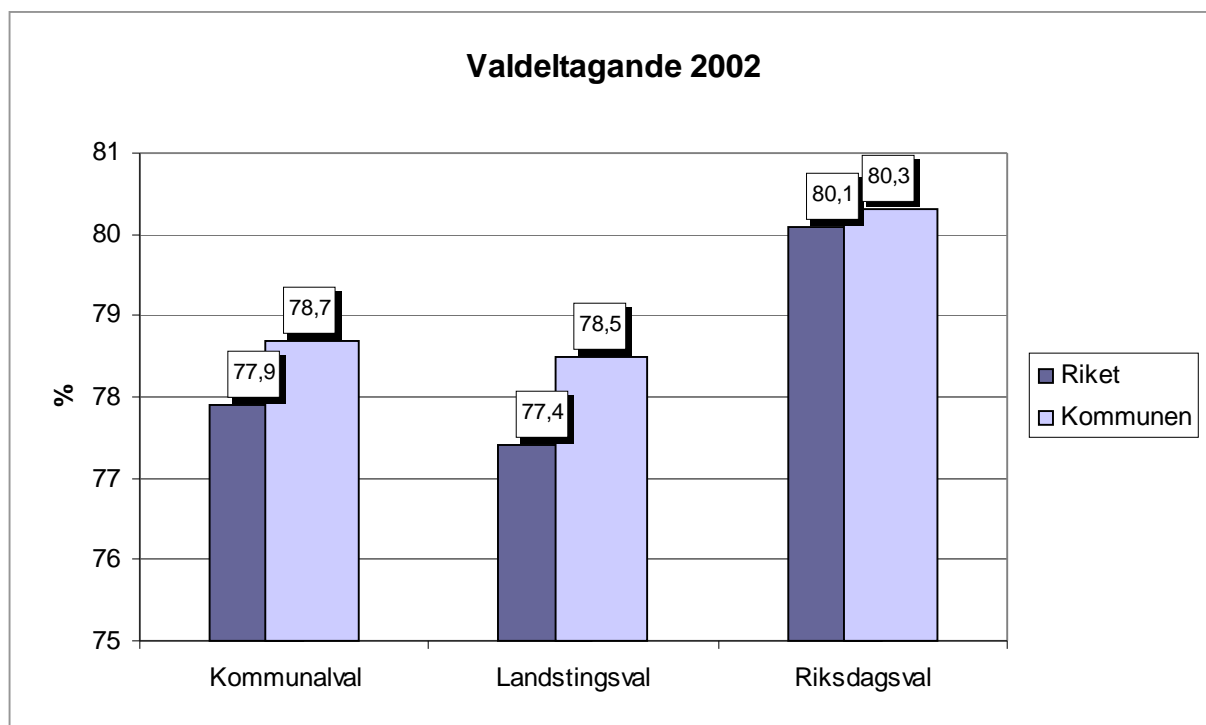
Nyckeltal som använts för att beskriva detta välfärdskomponentsområde är valdeltagande, föreningstäthet samt anmälda brott.

Valdeltagande

Vid valet 2002 röstade Vänersborgarna något aktivare än genomsnittet i riket. Största skillnaderna var i kommunal- och landstingsval.

Valdeltagande 2002	Kommunen	Riket
Kommunalval	78,7	77,9
Landstingsval	78,5	77,4
Riksdagsval	80,3	80,1
Medel	79,2	78,5

Källa: Valmyndigheten

Föreningstäthet

Vänersborg är en kommun med ett aktivt föreningsliv. I kommunen finns 26 idrotts- och fritidsanläggningar. Av de föreningar som finns registrerade hos fritidsenheten är det 85 föreningar som söker bidrag och dessa föreningar har tillsammans 18398 medlemmar av vilka 8077 i åldersgruppen 7-20 år.

Föreningstäthet	
Antal föreningar registrerade hos fritidsenheten	193
Antal föreningar per 1000 invånare	5,2

Källa: Kommunstatistik

Anmälda brott

År 2001 anmäldes i Vänersborgs kommun 8 brott mot liv och hälsa per 1000 invånare och 72 brott mot egendom per 1000 invånare. Andelen anmälda brott per 1000 invånare är dock något lägre i Vänersborg än i riket i genomsnitt.

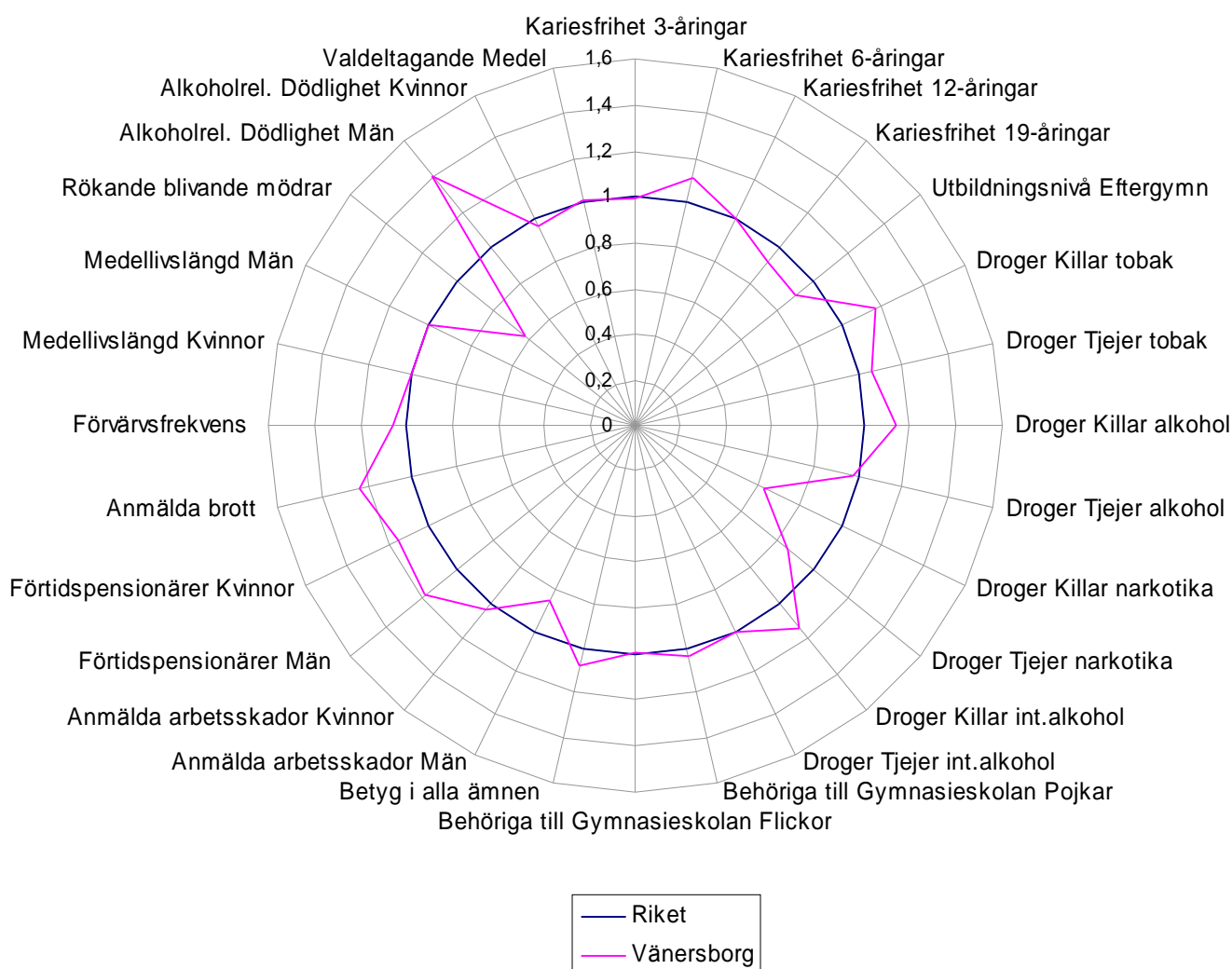
Brott	Kommunen	Riket
Antal anmälda brott per 1000 invånare 2001	102	133

Källa: Kommunala basfakta 2002

Indexerade nyckeltal

För att kunna få en bättre uppfattning av hur Vänersborg förhåller sig till riksgenomsnittet inom de olika välfärdskomponentsområdena kan man använda sig av indexerade nyckeltal. I diagrammet nedan har nyckeltalen indexerats så att riksgenomsnittet alltid är 1 medan värdet för Vänersborg varierar. Ju högre index desto bättre, alltså beskriver ett index större än 1 att kommunen har mer gynnsamma förhållanden för hälsa än riksgenomsnittet.

Nyckeltal i Vänersborg jämfört med riket
Relativt index, riket =1

Vänersborgs kommun
Sundsgatan 29
462 85 Vänersborg
Tfn: 0521-27 10 00 (växel)

© 2003 Vänersborgs kommun